

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ БУКОВИНЦІВ: ВПЛИВ ЕТНІЧНОГО ТА РЕЛІГІЙНОГО ЧИННИКІВ

У статті розкривається стан політичної та релігійної ситуації на Буковині. Проаналізовано основні події в історичній ретроспективі щодо розв'язання проблем національної та етнічної самоідентифікації буковинців. Висвітлено ряд фактів, що дозволяють констатувати ідентичну приналежність мешканців Північної Буковини до українського народу та культури, а також показано провідну роль та вплив релігійного чинника на проблему самоусвідомлення жителів регіону.

Ключові слова: самоідентифікація, релігійний чинник, православ'я, конфлікти, толерантність, національна та етнічна приналежність.

Постановка проблеми. Вся історія буковинського краю пронизана специфічними та неоднозначними історичними подіями, які вплинули не тільки на соціокультурний, духовно-просвітницький та політичний процеси, а й на релігійне життя регіону. Незважаючи на істотну відмінність Буковини від сусідніх народностей – для прикладу, Галичини, яка вже довгий час була провісницею українського народу, а також відігравала провідну роль у формуванні та збереженні нації, народності, церкви, тоді як буковинці почали тільки усвідомлювати свою національну та етнічну приналежність до української нації і народу (приблизно із 60-х років XIX століття). Це пояснюється рядом причин: відсутністю міцного зв'язку з рештою українських земель, де відродження почалося раніше, асиміляційною антиукраїнською політикою румунських урядових і церковних кіл, негативним ставленням австрійської влади до проявів національного життя тощо. У порівнянні з Галичиною, тут не було такої важливої ланки, як релігійна окремішність, відмінність у віросповіданні пануючого і пригнобленого народу (греко-католицька церква тривалий час була головною ознакою української ідентичності в Галичині, православ'я ж на Буковині, спільне для українців і румунів, було знаряддям румунізації).

Однак, незважаючи на досить пізні пробудження жителів краю щодо усвідомлення своєї етнічної та національної ідентичності, Північна Буковина розпочала новий період у розвитку наукової сфери, освіти, формуванні націє- та державотворення регіону. Тому досліджувана проблематика є досить **актуальною** як в історичній ретроспекції, так і в умовах сьогодення, маючи проблематичний характер, оскільки питання національності, державності, незалежності й особливо релігійності дуже строкато і, можливо, занадто заангажовано стоїть перед українським народом і до цього часу. Воно потребує пильної уваги, постійного моніторингу, наукового дослідження.

Мета статті полягає в комплексному дослідженні причин і проблем, які стояли на заваді етнічної та національної самоідентифікації жителів Північної Буковини, а також – в аналізі релігійного чинника як одного з основних у цьому процесі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) розкрити основний зміст історичних подій на території Північної Буковини у досліджуваній період (XVI-XX ст.);
- 2) висвітлити характер причин і проблем, які постали перед розв'язанням значущих питань щодо національної та етнічної приналежності (самоідентифікації) жителів краю;
- 3) показати провідну роль релігійного чинника, який не тільки впливав на свідомість жителів краю, а й відігравав значну роль в усвідомленні людьми своєї приналежності до українського народу, традицій, мови, культури;
- 4) проаналізувати стан Православної Церкви у Північній Буковині в період австро-угорського та румунського поневолень.

Ступінь розробки теми. Проблема національного відродження та самоідентифікації буковинців має досить тривку історію, однак не зважаючи на трансформаційні процеси і проблеми, які мали місце в Північній Буковині, жителі все ж таки досягли усвідомлення багатого прагнення щодо своєї рідної культури, мови, традицій, церкви тощо. До провідних науковців-краєзнавців, які досліджували міжрелігійний, політичний та державно-церковний стан краю, можна віднести К. Бринзаня [1], В. Кильсієва [8], К. Костецького [9], Г. Купчанка [10], Г. Чоппу [12], С. Смаль-Стоцького [16] і багатьох інших.

Науковим вивченням окремих аспектів проблем національної та етнічної самоідентифікації буковинців займалися такі сучасні дослідники: О. Добржанський [5], В. Доманицький [6], О. Маковой [11], С. Попик [13], Ш. Пурич [15], М. Чучко [17] та ін.

Джерельну базу роботи склали матеріали відділу з питань етнополітики та зв'язків з громадськими організаціями ОДА Чернівецької області, матеріали Всесвітньої ради церков і релігійних організацій, Державного архіву Чернівецької області.

Виклад матеріалу. Із занепадом у середині XIV ст. Галицько-Волинського князівства Буковина – складова частина давньоукраїнських земель – на довгий час опинилася під іноземним пануванням. Близько чотирьох століть вона входила до складу Молдавського князівства, яке було під протекторатом Туреччини, а в 1774 р., після довгих військово-дипломатичних інтриг і міждержавних переговорів, Буковину зайняли австрійські війська. З того часу починається новий, 144-річний період в історії цієї української землі, протягом якого відбулися величезні зміни як в соціально-економічному, демографічному, так і в суспільно-політичному та культурному аспектах.

Відомо, що тривалий час українське та східнороманське населення Буковини у церковно-адміністративному плані належало до Молдавської православної митрополії. За умов відсутності етнічної свідомості і не відчувачи конфесійної різниці між собою, українці та румуни вважали себе, як влучно зауважив С. Смаль-Стоцький, „за одну громаду, один народ, бо навіть називали себе одним іменем волохів... Але, власне, та назва волохів, котру русини прикладали також до себе, щоб тим означити, що вони є православні, мала серед нових обставин Австрії важкі наслідки, бо Австрія розуміла це слово в етнографічному, а не релігійному смислі, воно стало політичним чинником на Буковині” [16, с. 28]. Особливого значення цей чинник набув в умовах нової національної доби, яка поставила православне населення Буковини перед фактом необхідності вибору чіткої етнічної ідентифікації.

Історично склалося так, що перші паростки національного самоусвідомлення виникли у середовищі східнороманської еліти краю. До кінця XVIII ст. вона вже мала за собою тривку державницьку традицію Молдавського воєводства і прагнула об'єднати землі Молдови, Валахії та Трансильванії в рамках давньої Дакії. Зокрема, меморандум щодо подібного об'єднання всіх румунських земель у складі Австрії розробив у 1791 р. буковинський боярин В. Балш. Подавши у 1816 р. до Відня власну генеалогію, він наголошував австрійській владі на домінуванні в середовищі східних романців етноніму „румун”, а не „валах”, який був, за його словами, візантійського походження [17, с. 52].

Рік по тому інший буковинець Т. Ракочев в „Оголошенні для румунських газет” підкреслював: „Хоча румунський народ розділений між багатьма країнами і живе під різним володарюванням, все-таки має одну мову, один закон і однакові звичаї” [15, с. 113–114]. Появу в колах чернівецької інтелігенції „дако-романського” патріотизму засвідчує в першій половині XIX ст. німецький мандрівник Й. Г. Коль. У своїй книзі „Подорож по Росії і Польщі. Буковина, Галичина, Краків, Моравія”, опублікованій за результатами відвідин цих земель у 1841 р., він зазначав: „Набагато більше (...) нас цікавило наше чернівецьке вечірнє товариство. Було двоє молодих освічених молдаван, патріотів-ентузіастів на австрійській службі. Вони розповіли нам про доісторичні часи своєї Батьківщини, про молдавську або, як вони завжди висловлювались, „дако-романську” міфологію, про Штефана Великого і про інших видатних людей і князів своєї Батьківщини. Раніше ми ніколи не бачили молдавських патріотів, і, як мабуть, і усі інші європейці, не знали, що існує взагалі такий характер молдавського патріотизму. На наш подив ми знайшли цей патріотизм досить поширеним. Скрізь, навіть пізніше ще у Львові, багато

сердець спалахували ентузіазмом щодо колись так знаменитої за часів Дечебала, і, можливо, з часом теж великої дакської імперії” [18, с. 20–21].

Отож, початок національного відродження румунів Буковини, що збігся з розгортанням революційних подій 1848 р. у Австрії та інших європейських країнах, поєднав у спільних прагненнях відділення Буковини від Галичини, до складу якої край було включено ще у 1786 р., всю румунську спільноту – бояр, духовенство, селян. Ця вимога, за твердженням О. Добржанського, стала визначальною для подальшого зростання румунського руху [5, с. 132]. У 1849 р., обґрунтовуючи свої виняткові права на автономну Буковину, румунська знать та духовенство взялися переконувати австрійський уряд та громадськість через листи та публікації в часописах, що русинами в цьому краї є лише зайди-уніати, а всі інші місцеві жителі – то православні румуни, інтереси яких вони й репрезентують [11, с. 182]. У найбільш завершеному вигляді ця теза пізніше була оформлена в „Апологіях” митрополита Буковини і Далмації Сильвестра Морарю-Андрієвича [6, с. 14].

Мимоволі утвердженню цієї думки сприяли й самі українці, в тому числі й освічені, які ще тривалий час не мали чіткої етнічної свідомості, а зважаючи на конфесійну спільність з румунами, продовжували ототожнювати себе зі східнороманською спільнотою. Як стверджував пізніше відомий буковинський етнограф Г. Купчанко: „Через те волоські князі, бояри та духовні позаводили межі руським народом в Буковині всякі свої, волоські звичаї і порядки” [10, с. 14–15].

Особливо це сприяло асимілятивним процесам у місцях змішаного проживання українців та румунів. Народознавець кінця XIX ст. Л. А. Симиґінович-Штауфе про особливості перебігу таких процесів в етноконтактних зонах та місцевостях компактного проживання українського і румунського населення писав: „Русин православної віри відвідував одну церкву зі своїми товаришами по-вірі – румунами – доти, поки він, або принаймні його нащадок, не забував про своє походження і мову та починав сприймати себе як румуна. У тих населених пунктах, де населення було переважно русинським, відбувалася протилежна денаціоналізація. Чого не могла зробити спільна віра, те відбувалося через шлюби” [19, с. 38].

Позначилася на процесах денаціоналізації українців Буковини й відсутність у них власної свідомої провідної верстви, яка би будила народну свідомість. Редактор „Буковинського альманаху” писав про це у передмові до видання: „Бояр не маємо ми, а селянські діти задля браку засобів та дороге утримання не можуть вищих шкіл відвідувати. Священство, з котрого в Галичині майже вся інтелігенція постала, тут за дуже малим винятком від найстаршого до наймолодшого вороже налаштоване до всього, що руське, а просякнуте румунськими ідеями! І це вже іронія долі: гр. східний катехит руський (!) старається всіма силами своїх учнів зрумуншити” [12, с. VIII]. Більш ніж промовисто говорить про причини такої поведінки православних кліриків-українців ідейний предтеча українського національного руху на Буковині, відомий поет і просвітитель Ю. Федькович:

„Так як Петро Христа ся зрік / Та в лож, як в ризу-сь, облік, / Так наші нас зреклись ереї / І потягли у фарисеї, / Бо там усяка благодать: / І благоденствіє, і слад, / І „пояси”, й приходи ситі, / А гроші, в Букурештах биті, / Так сип'ються, як з міха рінь. / А в нас що? Голод, нужда, тлінь / І непокрита з прутя хата, – / То як же ж нас ся не цурати? “ [17, с. 54]

Тому неосвічений буковинець-руснак мав слабе уявлення про свою етнічну приналежність, ідентифікуючи себе як православного – „волоха”. Наочним прикладом цього може служити діалог російського письменника В. Кельсієва з руснаком-візником, що відбувся під час його подорожі Буковиною в кінці 60-х рр. XIX ст.:

- „– Яка це у вас церква? – питав я візника, зазвичай, руснака. Наша, пані, – відповідав він мені, – молдавська.
– То ти молдаван?
– Ні, пане, я руснак.
– То віра у тебе яка?
– Наша, пане, руська, молдавська” [8, с. 288].

В. Кельсієв пояснював таку самоідентифікацію руснака за православною конфесійною ознакою небажанням буковинців ідентифікувати себе з русинами греко-католицького віросповідання, що мешкали в Галичині і переселялися до Буковини. „Буковина, як відомо, – зауважував письменник, – дуже довгий час належала Молдавії (...). Потім вона знову перейшла до Польщі, відтак знов дісталася Молдавії, і тому поєднала в собі нарівні два елементи: землеробський – молдавський і панський – польський. Настала унія наприкінці XVI століття, і в XVII столітті стала забиратися в Буковину під ім'ям руської віри (...), але руснаки прийняти її не хотіли, і тому свою віру, тобто східну, стали називати молдавською. Це надзвичайно посилювало в Буковині молдавський елемент. Щоб бути православним, потрібно було не триматися руської віри і перестати бути руським – тому руснаки і стали робитися молдаванами” [8, с. 288].

Очевидно, що національне відродження румунів, провідну роль в якому вела Трансильванія, що перебувала під Австрією, досягало й румунів на Буковині, тим більше, що з переходом її від Молдови теж під Австрію, країну освіченого абсолютизму, – уряд останньої повіdkривав школи у десятих повітах Буковини з румунською викладовою мовою, в Чернівцях і Сучаві головні школи німецькі, а для українців, навіть в чисто українських повітах, зовсім не дано було тоді рідної школи.

Отож, після прилучення Буковини до Австрії, відразу утворився для румунів на Буковині сприятливий ґрунт не тільки для їх власного відродження, але й для асиміляторських цілей відносно українців, які, мовляв, ті ж „волохи”, тільки говорять по-українськи. Тому, коли 1787 р. австрійський уряд Буковину прилучив як окрему округу до Галичини, то це страшенно не сподобалося румунським проводарям, бо ж українська Буковина діставала для себе опору в українській Галичині, що цілком поважно загрожувало румунізаційним планам на Буковині. І від того часу розпочалась національна боротьба між українцями Буковини, які все більше, за допомогою Галичини, починають усвідомлювати національне, і буковинськими волохами. Ця боротьба, то слабше, то сильніше тягнеться через ціле XIX століття, з переходом і до XX.

На терені церковному румуни, користаючи з відданості українців Буковини православної вірі предків, – одній з ними „волохській” православної вірі, – затуманюючи простий український народ залякуваннями, що наближенням до Галичини з її українством його хочуть перетягти до унії. У той самий час почалась акція за утворення однієї румунської митрополії під Австрією, до якої мала бути прилучена й Буковинська єпархія, що перебувала в юрисдикції сербського митрополита в Карловицях. На терені ж парламенту румунські депутати стали домагатися відділення Буковини від Галичини та прилучення її до румунських країв Угорщини. З цими румунізаційними планами й заходами румунів щодо Буковини успішно боролись свідомі буковинські українці. Буковину у 1849 р. відділено від Галичини, але не приєднано до румунського Семигороду, як бажали румуни. Вона стала окремим воеводством з самоуправою [1, с. 315].

Українське національне відродження, що розпочалося на рубежі 50-60 х рр. XIX ст. в середовищі нечисленної місцевої інтелігенції, поставило перед православними українцями Буковини болісне питання визначення власної національної ідентичності. Спершу під впливом зорієнтованих на православну Росію русофілів, які створювали по селах „руські читальні”, вони почали визнавати себе часткою великого російського народу, називаючись „русинами”, „руськими”, „русскими” [5, с. 133]. Однак румунські та зрумунізовані священики продовжували переконувати місцевих українських селян, що вони є „волохами”, бо православні, а русини – уніати. Переконливим прикладом наявності подібних фактів може служити скарга жителів с. Топорівці, опублікована в часописі „Русска Правда” за 1 травня 1889 р.: „Отець Діонісій Митрофанович, скаржаться чесні топорівські господарі, є ворогом їхнім, ненавидить руську мову і руське письмо, відправляє в церкві св. службу Божу на волоській мові, котрого в селі ніхто не розуміє (...). Особливо ж ненавидить отець Діонісій Митрофанович топорівську руську читальню, говорячи, що руська читальня і унія – то все одно” [7, с. 36].

Вносили дезорієнтацію в питання національної та релігійної ідентичності православних українських селян Буковини й греко-католицькі місіонери, які, спекулюючи на етнічному факторі, намагалися перетягнути їх до свого віросповідання. Агітацію щодо цього вони

розпочали ще наприкінці XVIII ст. Зокрема, православний парох з Борівців Ілля Петрович доповідав Чернівецькій консисторії, що 25 (4) травня 1789 р. прийшли до його села „духовні особи ордену василіан з великої церкви в Городенці разом з одним писарем” і вели пропаганду на користь унії [3, арк. 3].

У XIX ст. уніатські каноніки продовжили свою діяльність у цьому напрямі. За твердженням греко-католицького декана К. Костецького, присланий у 1811 р. зі Львова до Чернівців як місіонер для духовного окормлювання місцевих греко-католиків священник А. Стадницький, мав виявити, скільки є в краї віруючих цієї конфесії, а також „в католицькій вірі їх навчати і утверджувати та від переступу до схизми стримати”. Це завдання, зауважує К. Костецький, він повинен був „сповняти осторожно, щоби ані духовним, ані світським схизматикам не дати приводу до підозріння, що він намічає їх до унії перевести” [9, с. 97-98].

І хоча місіонерські заходи греко-католицького духовенства на Буковині особливих успіхів не мали, це спонукало місцевий православний клір до посилення роз'яснювальної роботи серед віруючих щодо недопустимості змішування своєї етнічної приналежності з віросповіданням. Так, у циркулярі Чернівецької консисторії від 28 січня (9 лютого) 1871 р. наголошувалося, що з огляду на існування випадків, „коли православні віруючі, змішуючи поіменування церкви їх віросповідання з найменуванням свого народу” і „прибуваючи в Чернівці, нерідко плутають церкви, відвідуючи уніатську церкву, яку часто називають руською, це роблять особливо русини з півночі краю, так само при записах в міські книги чи в лікарні подають до запису конфесію за національною назвою”, священникам наказується, „щоб вони навчали парафіян розрізняти ознаки віри і церкви православної, нехай стережуться таких шахраїв, які під виглядом народності їх від батьківської віри віддаляють”. Вони мають „навчати розрізняти віру від народності, що християни одного народу можуть бути різної конфесійної приналежності, натомість різних народностей можуть бути однієї віри. І що неправильно називати уніатську церкву в Чернівцях руською, а церкви православні – волоськими. Бо це є церкви східно-православні”.

На соборчиках парафіяльних священників Буковини теж порушувалися питання протидії уніатській пропаганді. Зокрема, на зібранні кліриків Кіцманського благочиння, що відбулося 11 вересня 1880 р. в с. Шишківці, парох з Ошихлібів О. Велигорський вказував, що найбільша небезпека православної церкви „від священників уніатських, які під приводом народності переслідують свої цілі церковні на занепад нашого благочестя, або православ'я на Буковині”. А парафіяльний священник І. Менга з Кліводина зазначав, що для „втечі від заходів пропагандистів потрібно уникати суперечок і непорозумінь з патронами парафіяльними, ухилитися товаришування і розмов з уніатськими священниками, яких обходженням спокутуються наші парафіяни, і навчати народ вірі і спасительним устанам нашої православної церкви, нехай пізнає народ, що віра православна є віра батьків їх” [17, с. 56-57].

Русофільська газета „Русская Правда” від 21 січня 1911 р. теж закликала православних українських селян Буковини розрізняти свою етнічну та конфесійну приналежність, яка під час останнього перепису стала об'єктом статистичних спекуляцій з боку румунських політиків та латинських прозелітів. У ній, між іншим, зазначалося: „З нагоди народного перепису виявилось, що дуже багатьом православним руським мужикам ще не ясно, яку віру вони сповідують і яка різниця між вірою і народністю.

Цю темноту руського народу в справах віри і народності використовують з двох сторін: з одного боку деякі волохи, а з іншого боку латинники-уніати. Волохи називають православну віру „волоською” і тим навмисно туманять наших руських мужиків, говорячи їм, що вони повинні називати себе волохами, коли вони „волоської” віри; а латинники-уніати повторюють те саме, розтлумачуючи руським мужикам, що вони як руські люди не повинні признаватися до „волоської” віри.

І так православну віру підкопують з двох боків: з волоської сторони тому, щоб зволасти руський народ, а з латинського тому, щоби відірвати руський народ від православ'я і перевести його в унію.

Тому-то кожна руська людина повинна твердо пам'ятати:

- 1) що православна віра не є віра волоська, але є віра православна;
- 2) що руський народ є православним з того часу, як він прийняв християнство, значить уже більше як тисячу років;
- 3) що волохи прийняли православну віру від нас, і тому у них всі церковні книги ще донедавна були писані не по-волозьки, а по-нашому (...);
- 4) що не всі волохи православні, бо на уграх половина всіх волохів – уніати;
- 5) що найбільший православний народ – то руський, бо руського православного народу є сто двадцять мільйонів, а волозького – лише вісім;
- 6) що руський народ все боронив всіх православних перед всіми ворогами (...);
- 7) що в Молдові, до котрої належала також і Буковина сто сорок років тому назад, всі освічені люди, всі бояри і сам молдавський господар (воєвода) розмовляли і писали лише по-руськи (...).

Волохи, котрі розповідають людям байки про „волозьку” віру, підкопують православ’я і готують тим ґрунт для польсько-уніатської роботи. Ми би радили волохам цікавитися більше своїми волозькими селами”.

„Волощення руських мужиків, – резюмує кореспондент, – то марна праця. Ми її не боїмося. Але шкода через таку пусту роботу сваритися добрим сусідам” [14, с. 1-2].

Вибори до органів законодавчої влади, переписи населення, що проводилися урядом, вимагали від православних українців чіткого національного самоусвідомлення. А за умов її відсутності або недостатнього розвитку з цього користувалися у своїх національних цілях румунські політики та духовенство, які вдавалися до спекуляцій з етнічною статистикою. На це, зокрема, ще в 1910 р. звертав увагу часопис буковинських соціал-демократів „Борба”. „Багато наших селян і робітників, – зазначалось в газеті, – не знають, до якої їм лісти (виборчої) належати. Вони думають, що як ходять до православної церкви, то належать до волозької лісти. Ліста виборча не укладається після віри, а після мови. Як чоловік говорить сам і з своєю родиною по-руськи і його родичі говорять по-руськи, то він належить до руської лісти, а як по-румунськи, то до румунської лісти (...). Се повинен вже й найтемніший знати, що вибори не є справою церковною, а політичною і що в листах треба записуватися не після віри, а після мови” [17, с. 59].

Справді, у джерелах є непоодинокі факти агітації румунськими священиками українських селян, щоби ті, з огляду на їхню православну релігійну приналежність, записувалися під час перепису румунами. Дії одного з таких кліриків – Адріана Андроніка, який, будучи парохом у с. Луковиця Чернівецького повіту, закликав тамтешніх мешканців називати себе при переписі румунами та образив депутата австрійського парламенту народовця М.Спинула, що протестував проти цього, стали в 1911 р. предметом дисциплінарного розслідування Чернівецького повітового управління і православної консисторії [2, арк. 1–8].

Варто відзначити, що, здобувши домінуючі позиції серед української інтелігенції Буковини наприкінці 80-х рр. XIX ст., народовські діячі, на противагу русофільській доктрині загальноруської єдності та православної солідарності, акцентували увагу на „русинстві” буковинців та їхній єдності з українцями інших земель. На початку XX ст. вони стали поступово відмовлятися від етноніму „русин”, „руський” і почали широко вживати нову назву – „українець”, яка одразу викликала бурхливі протести з боку польських лідерів та русофілів [15, с. 116]. Потрібно також наголосити на тому, що в місцевостях, де серед українських селян мали значний вплив православні священики-русофіли, цей етнонім абсолютно не був сприйнятий тоді місцевими жителями, які ідентифікували себе з православним руським народом. Про подібний факт, що мав місце в 1909 р., засвідчує, наприклад, путилівський дописувач „Православної Русі”. У числі за 2 жовтня він повідомляє, що „на вічу в Путилові, коли виступив після Василька якийсь Огородник і почав читати якісь резолюції за українську мову в урядах і називав гуцулів українцями, то тоді настав жахливий крик. Посипались слова: ми православний руський народ, тут нема українців і т. д.” [4, с. 3].

Така негативна реакція буковинських селян на новий етнонім була зумовлена твердженням русофільської пропаганди про те, що ця назва є підступним винаходом поляків та єзуїтів-латинян для відлучення буковинців від „православної Русі”. Офіційному утвердженню

на теренах Буковини етноніму „українець”, замість „русин”, посприяв лише указ від 13 квітня 1918 р., виданий цісарем незадовго до розпаду Австро-Угорської імперії [13, с. 124].

Отже, православна спільнота Буковини, що майже винятково складалася з українського і східнороманського населення, спершу не відчуваючи своєї поліетнічності, постала в умовах багатонаціональної та поліконфесійної імперії Габсбургів перед вибором пріоритетних орієнтирів власної ідентичності. У румунської громади завдяки теоретичним напрацюванням своєї еліти та наявності по сусідству східнороманських державних утворень, усвідомлення власної етнічної приналежності утвердилося раніше, ніж в українців, які хиталися між румунською спільнотою, зважаючи на єдину з нею віру, і власною етнічною ідентичністю, що перебувала тоді ще у зародковому стані. На цьому ґрунті українська спільнота Буковини стала об'єктом домагань греко-католицьких місіонерів з Галичини та місцевих румунізаторів, що прагнули, використовуючи національну або конфесійну спільність, залучити її в площину власних інтересів. А поява русофільських орієнтирів у середовищі української громади засвідчувала перманентність проблеми ідентичності і намагання поєднати ідею православної солідарності із загальноруською. Найбільш яскраво всі ці процеси, пов'язані з вибором пріоритетних орієнтирів ідентичності в середовищі православної людності краю, відобразилися в місцевих етнонімічних трансформаціях XIX – початку XX ст.

Література

1. Брынзань К. Литургика православно-восточной церкви / К. Брынзань // *Candela. Foaie bisericeasca-literara. Anul 1903.* – Cernăuți, 1903. – 315 с.
2. ДАЧО. – Ф. 3. Крайове управління Буковини. – Оп. 2. – Спр. 28526. Листування з православною консисторією Буковини та Чернівецьким повітовим управлінням з приводу дисциплінарного розслідування по звинуваченню православного священика громади Лукоциця у образі депутата державної ради Спицула та в заклик жителів до визнання себе румунами при переписі населення. – 8 арк.
3. ДАЧО. – Ф. 320. Митрополія Буковини – Оп. 4. – Спр. 57. Повідомлення парафіян церковної парафії Борівці про уніяцьку пропаганду галицьких монахів. – 3 арк.
4. Дописи. Изъ Стор. Путилова. Украински политични дурьсвьты передь гуцулами // *Православная Русь.* – 1909. – 2 (15) октябрия.
5. Добржанський О. В. Українське і Румунське національне відродження на Буковині другої половини XIX – початку XX ст. / О. В. Добржанський // *Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції.* – Чернівці: Букрек, 2002. – С. 131-141.
6. Доманицький В. Про Буковину та життя буковинських українців [Текст] / В. Доманицький; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича, Буковинський центр археологічних досліджень при ЧНУ ім. Юрія Федьковича. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – 76 с.: іл. – (Буковинська минувшина ; кн. 1).
7. Жалобы и желания // *Русская правда.* – 1889. – 1 травня. – С. 36.
8. Кильсиев В. И. Галичина и Молдавия. Путевья письма / В. И. Кильсиев. – СПб.: Печатня В. Головина, 1868. – 351 с.
9. Костецький К. Хроніка парохії гр.-кат. в Чернівцях від її основання аж до часу біжучого 26/2 1912 / Келестин Костецький // *Буковинський журнал.* – 1996. – Ч. 3-4. – С. 95 – 114.
10. Купчанко Г. Русскій народ [Текст] / Григорій Купчанко. – Вьдень, 1889. – 26 с.
11. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича [Текст] : науково-популярне видання / О. Маковей; Передм. та заг. ред. Б. Мельничука. – Чернівці : КП Вид-во „Золоті литаври”, 2005. – 432 с.
12. Передне слово // *Буковинській альманахъ* виданий въ пам'ять десятильтого существованія (1875-1885) общества русскихъ академиковъ „Союзъ” въ Черновцяхъ: [Изъ печатнь Г. Чоппа]. – Черновць, 1885. – С. I-XXII.
13. Попик С. Д. Українці в Австрії 1914-1918. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої Війни [Текст] / С. Д. Попик. – Київ-Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 236 с.
14. *Православная вѣра чи волоская?* // *Русская Правда.* – 1911. – 21 сьчня (3 лютаго). – С. 1-2.
15. Пурич Ш. Етнонимы в Румынско-восточно-славянском конвергентном просторе / Ш. Пурич // *Україна-Румунія-Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин: Матеріали міжнародної наукової конференції.* – Чернівці: Букрек, 2002. – С. 111-120.
16. Смаль-Стоцький С. Буковинська Русь. Культурно-історичний образок [Текст] / С. Смаль-Стоцький // *Зелена Буковина.* – 1996-1997. – № 3-4, 1. – С. 19-153.
17. Чучко М. К. „И взят Бога на помощь”: соціально-релігійний чинник в житті православного населення північних волостей Молдавського воєводства та австрійської Буковини (епоха пізнього середньовіччя та нового часу): [монографія] / М. К. Чучко. – Чернівці: Книги – XXI, 2008. – 368 с.

18. Kohl J. G. Reisen im Inneren von Russland und Polen: Th.3 / J. G. Kohl. Die Bukowina. Galizien. – Dresden u. Leipzig: Arnoldische Buchhandlung, 1841. – VIII, 518 s.
19. Simiginowicz-Staufe L. A. Die Volkergruppen der Bukowina. Etnographisch-culturhistorische Skizzen [Text] / L. A. Simiginowicz-Staufe – Czernowitz: Buchdruckerei H. Czopp, 1884. – 203 s.

Igor Lutzan

Identity of bukovinians: effect ethnic and religious factors

The article reveals the state of political and religious situation in Bukovina. The main events in historical perspective for solving problems of national and ethnic identity of Bukovina are considered. The author deals with a number of facts that allow to state the identical affiliation of the residents of Northern Bukovina to Ukrainian people and culture, and also shows the role and influence of the religious factor.

Keywords: identity, religious factor, Orthodoxy, conflicts, tolerance, national and ethnic identity.

Игорь Луцан

Самоидентификация буковинцев: влияние этнических и религиозных факторов

В статье раскрывается состояние политической и религиозной ситуации на Буковине. Проанализированы основные события в исторической ретроспективе по решению проблем национальной и этнической самоидентификации буковинцев. Освещены ряд фактов, позволяющих констатировать идентичную принадлежность жителей Северной Буковины к украинскому народу и культуре, а также показано ведущую роль и влияние религиозного фактора на проблему самосознания жителей региона.

Ключевые слова: самоидентификация, религиозный фактор, православие, конфликты, толерантность, национальная и этническая принадлежность.